

Agnieszka Podgórska

Grażyna Rojek

**Podsumowanie raportów
z MONITORINGU FUNDUSZU KORKOWEGO
przeprowadzonego w 2011 roku**

Warszawa, lipiec 2012 roku

Spis treści

WSTĘP – AGNIESZKA PODGÓRSKA, KOORDYNATORKA OGÓLNOPOLSKIEGO MONITORINGU FUNDUSZU KORKOWEGO	3
OPIS MONITOROWANYCH ZAGADNIENÍ	5
DOBRE PRAKTYKI.....	14
ZŁE PRAKTYKI.....	15
PODSUMOWANIE	17
UWAGI REALIZATORÓW I OPINIA PRAKTYKA – GRAŻYNA ROJEK, REALIZATORKA MONITORINGU FUNDUSZU KORKOWEGO W 2011 ROKU	18
WSTĘP.....	18
GMINNY PROGRAM ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH	20
GMINNA KOMISJA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH	21
REALIZACJA GMINNYCH PROGRAMÓW	23
EDUKOWANIE I INFORMOWANIE	25
WSPÓŁPRACA INSTYTUCJI I OSÓB.....	26
PARPA, RIO, NIK, URZĄD SKARBOWY, KONTROLE WENĘTRZNE	27
NIEJASNOŚCI W FINANSOWANIU ZAJĘĆ SPORTOWYCH, ŚWIETLIC OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZYCH I ŚRODOWISKOWYCH	29
KOŃCZĄC.....	30
SŁOWNIK SKRÓTÓW I POJĘĆ DLA OSÓB ZAINTERESOWANYCH MONITORINGIEM FUNDUSZU KORKOWEGO	31

WSTĘP – AGNIESZKA PODGÓRSKA, KOORDYNATORKA OGÓLNOPOLSKIEGO MONITORINGU FUNDUSZU KORKOWEGO

Ogólnopolski monitoring spójności i trafności Gminnych Programów Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii realizowany był od kwietnia 2011 (początek rekrutacji osób do prowadzenia monitoringu) roku do stycznia 2012 roku (przygotowanie raportów z monitoringu). Zbieranie i analiza danych trwały od czerwca do grudnia 2011 roku. Uczestnicy i uczestniczki monitoringu prowadzili badanie na podstawie ujednoliconej metodologii i narzędzia internetowego służącego do zbierania i analizy danych przygotowanej przez Stowarzyszenie Liderów Lokalnych Grup Obywatelskich (SLLGO).

Lokalni Koordynatorzy¹ pogłębili swoją wiedzę na temat funduszu korkowego, wzięli udział w szkoleniu z metod zbierania informacji i uczestniczyli w kursie internetowym „Na straży”. Podczas realizacji monitoringu wsparcie prawne i merytoryczne zapewniał SLLGO. Uczestniczki i uczestnicy wzięli również udział w panelu i dyskusji z ekspertami na temat metod zapobiegania problemom alkoholowym oraz w spotkaniu podsumowującym monitoring.

Po raz pierwszy obywatelki i obywatele sprawdzili jak wydatkowane są tzw. „środki korkowe”. Dotychczas prawidłowość wydatkowania sprawdzały instytucje państwowe – Najwyższa Izba Kontroli oraz Regionalna Izba Obrachunkowa. Wnioski pokontrolne tych instytucji były motywacją do zaplanowania monitoringu. Działania kontrolerów wykazały, że 37% badanych urzędów marszałkowskich i 59% badanych gmin wydatkowało opłaty z wydania pozwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych na inne cele, niż wymagały tego przepisy powszechnie obowiązującego prawa². Nadużycia w tym zakresie były również przedmiotem kontroli Regionalnych Izb Obrachunkowych. Kwestii tej dotyczy m.in. Uchwała Nr II/222/2010 z dnia 19 stycznia 2010 r. Kolegium Regionalnej Izby Obrachunkowej w Rzeszowie³.

Warto podkreślić, że działania przeprowadzone przez obywateli w ramach Monitoringu Funduszu Korkowego, różniły się prowadzonych przez Najwyższą Izbę Kontroli (NIK) i Regionalne Izby Obrachunkowe (RIO). Kontrole prowadzone przez te instytucje nie obejmują jakościowej analizy programów przeciwdziałania alkoholizmowi i narkomanii, kontrolerzy nie sprawdzają także, czy środki zostały wydane w sposób efektywny i czy w gminach planuje się działania, sprawdza ich skuteczność, a przede wszystkim, czy środki te trafiają tam, gdzie powinny dotrzeć zgodnie z zapisami ustawy i rekomendacjami Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

W związku z tym, Stowarzyszenie Liderów Lokalnych Grup Obywatelskich, postanowiło się zająć tą kwestią i zorganizować Monitoring Funduszu Korkowego. Warto podkreślić, że działania lokalne prowadzili mieszkańcy monitorowanych gmin. Stowarzyszenie

---

¹ Do obywatelskiego monitoringu Stowarzyszenie zaprosiło 28 osób reprezentujących 15 miejscowości. W trakcie działań dwie miejscowości wycofały się (Lokalni Koordynatorzy wycofali się z powodów zdrowotnych). Jedną z monitorujących przestała prowadzić działania i kontaktować się ze Stowarzyszeniem. W rezultacie monitoring prowadzony był w Malborku, Morągu, Orzyszu, Oławie, Pszczynie, Rabce-Zdroju, Rudzie Śląskiej, Rybniku, Stroniu Śląskim, Strzegomiu, Szczecinie i Wrocławiu. Raporty z przeprowadzonych działań opracowano w 9 miejscowościach. Dalsze działania – spotkania, debaty, promocja wyników monitoringu oraz raportów prowadzone są w 7 miejscowościach.

² <http://www.nik.gov.pl/aktualnosci/nik-o-oplatach-za-zezwozenia-na-handel-alkoholem.html>

³ http://www.korkowe.samiswoje.pl/sites/default/files/pliki_pomocy/RIO_uchwala.doc

przygotowało wsparcie ekspertów z zakresu przeciwdziałania alkoholizmowi i narkomanii, budżetu gminy, badań społecznych, a przede wszystkim z zakresu kontroli obywatelskiej i dostępu do informacji publicznej oraz narzędzie ułatwiające monitoring.

Monitoring opierał się na badaniu istniejących regulacji i rozwiązań. Badano dokumenty z ostatnich 3 lat (od 2009 do 2011 roku). Taki zakres badania umożliwił porównanie dokumentów, określenie tego, czy i w jaki sposób je zmieniano oraz sprawdzenie, jakie działania są wspierane, a jakich zaniechano. Podczas badania sprawdzano również, jak pozyskiwane i wydatkowane są środki, oceniano pracę gminnych komisji i bieżące funkcjonowanie funduszu korkowego.

Obywatelski monitoring polegał na zbieraniu informacji, analizowaniu dokumentów, porównywaniu informacji uzyskanych w trakcie wywiadów, obserwacji, i w innych źródłach z dokumentami. Raporty, które powstały, jako podsumowanie monitoringu, zawierają dane oparte na informacjach uzyskanych z dokumentów – gminnych i miejskich programów, sprawozdań, protokołów, umów i faktur. Lokalni Koordynatorzy umieszczali w nich informacje sprawdzone w wielu źródłach.

W podsumowaniu raportów z monitoringu funduszu korkowego opisano poszczególne zagadnienia oraz sformułowano wnioski ogólne podparte przykładami. Wnioski ogólne odnoszą się do mniejszych miejscowości i miast średniej wielkości, z pominięciem dwóch dużych miast, w których prowadzono monitoring – Szczecina i Wrocławia. Szczegółowe wyniki monitoringu dostępne są na stronie internetowej www.korkowe.samiswoje.pl/gminy

Część druga tego podsumowania, to głos Lokalnych Koordynatorów, wyrażony tekstem Grażyny Rojek prowadzącej badanie w gminie Stronie Śląskie (województwo dolnośląskie), która podsumowuje prowadzony monitoring, wskazuje złe i dobre praktyki oraz daje praktyczne wskazówki dla osób, które będą chciały sprawdzić wydatki korkowe w swoich gminach.

OPIS MONITOROWANYCH ZAGADNIENÍ

Gminny Program Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Narkomanii

Podczas realizacji monitoringu oceniano spójność gminnych programów na rok 2011 z wytycznymi ogólnopolskimi i gminnymi (Ustawą o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi⁴ oraz Ustawą o przeciwdziałaniu narkomanii⁵, rekomendacjami Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Gminnymi Strategiami Rozwiązywania Problemów Społecznych). Oceniano także gminne programy z ostatnich 3 lat pod względem zaangażowania osób i instytucji oraz konsultacji ze specjalistami w trakcie ich tworzenia, zawartości merytorycznej i dostosowania do zmieniających się potrzeb oraz sprawozdawczości.

Gminne Programy Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (GPRPA/GP) są bardzo ogólne. Zwykle są powielane z roku na rok, brakuje ewaluacji oraz konsultacji programów (zarówno ze specjalistami, jak i z mieszkańcami). Autorzy gminnych programów nie korzystają z doświadczeń innych osób oraz instytucji zajmujących się problemem oraz nie planują działań z wyprzedzeniem. Zazwyczaj powielane są ogólne zapisy ustawy czy rekomendacje PARPA. Nie prowadzi się też diagnoz problemu w gminach. Wyjątkiem jest Ruda Śląska, gdzie *Miejski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na rok 2011 opracowany został na podstawie diagnozy problemu za rok 2010, stanowiącej załącznik do MPPiRPA na rok 2011, obejmującej zagadnienia w skali krajowej i lokalnej*⁶.

Brakuje też odwołań do lokalnych dokumentów – Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych. W jednym z urzędów osoby pytane o odwołania do Gminnej Strategii stwierdziły, że nie ma formalnych odwołań, ale przecież wiadomo, że Gminny Program odwołuje się do Gminnej Strategii. Warto jednak, aby osoby tworzące gminne programy, wskazywały, że odwołują się do gminnych dokumentów, podawały też źródła inspiracji – wyniki badań, ewaluacji, konsultacji i inne – na podstawie których tworzą gminne programy.

Odpowiedzi uzyskane w trakcie monitoringu wskazują, że w większości przypadków gminne programy przygotowywane są jednoosobowo. Zwykle zajmuje się tym pełnomocnik ds. przeciwdziałania alkoholizmowi, albo inspektor czy kierownik jednostki ds. uzależnień. W mniejszych miejscowościach burmistrz albo urzędnicy gminni. Wydaje się, że wzorcowo wygląda to w Morągu: *W powstawanie Gminnego Programu (także w przypadku monitorowanego okresu 2008-2011) zaangażowanych jest w sposób pośredni wiele osób i instytucji. Pełnomocnik zasięga opinii o realizowanych działaniach od dyrektorów placówek, nauczycieli, działaczy społecznych, rodziców dzieci uczestniczących w zajęciach etc., czyli wszystkich osób, które na bieżąco mogą oceniać jakość różnych działań, zainteresowanie nimi czy przebieg. Następnie w oparciu o zebrane opinie, uwagi i propozycje, a także ocenę działań z poprzednich lat i zmieniające się potrzeby społeczne – konstruuje program na kolejny rok*⁷.

⁴ <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19820350230>

⁵ <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20051791485>

⁶ http://www.korkowe.samiswoje.pl/sites/default/files/raporty/RudaSlaska_raport_2011.pdf

⁷ <http://www.korkowe.samiswoje.pl/gmina/mor%C4%85g>

Jeżeli chodzi o spójność z wytycznymi ogólnopolskimi, to w większości badanych gmin gminne programy były spójne z ustawą oraz rekomendacjami PARPA, w niektórych powielając bezrefleksyjnie ogólne zapisy.

Należy jednak podkreślić, że czasem lista rekomendacji PARPA, które nie zostały uwzględnione w poszczególnych gminach, jest o wiele dłuższa od tych uwzględnionych. Takiego zestawienia podjął się Krzysztof Marusiński, Lokalny Koordynator z Orzysza. Z jego analizy wynika, że w gminie Orzysz uwzględniono 7 rekomendacji PARPA, nie uwzględniono natomiast 29 rekomendacji, które mogłyby być stosowane – w pełnym lub częściowym zakresie, po przystosowaniu do lokalnych warunków⁸.

W trakcie monitoringu zwrócono uwagę także, że w przypadku gmin z terenami wiejskim, zapomina się o nich: *na terenach wiejskich jest zdecydowanie mniej, jeśli nie zbyt mało, działań realizowanych dla dzieci i młodzieży, mających na celu profilaktykę i edukację w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi czy innym uzależnieniom*⁹.

Niewydatkowanie środków

W monitorowanych miejscowościach zdarzało się, że środki z funduszu korkowego nie były w pełni wydatkowane. Niestety w większości przypadków pozostałe środki nie były przenoszone na następny rok i nie powiększały puli środków korkowych. Zwykle zostawały tzw. „nadwyżką budżetową” i były wydatkowane na cele ogólne¹⁰. W niektórych gminach pozostałe środki sięgały nawet 40% całego „budżetu korkowego”.

Za dobrą praktykę możemy uznać tę zastosowaną w gminie Strzegom. Co prawda niewydatkowana kwota była bardzo duża, bo sięgała 44% „budżetu korkowego”, natomiast uchwałą o środkach niewygasających została ona w całości przeniesiona na kolejny rok¹¹, a następnie przeznaczona na dofinansowanie stołówki charytatywnej dla rodzin z problemem alkoholowym i narkotykowym.

Co jest finansowane ze środków funduszu korkowego?

Zestaw działań finansowanych w gminach wygląda podobnie – dokładniej opisujemy go w drugiej części tego podsumowania. Warto jednak podkreślić, że w monitorowanych gminach nie wykonuje się badań, na których podstawie można stwierdzić, jakie są efekty działań prowadzonych w ramach gminnych programów. Brakuje też aktualnych i rzetelnych badań na temat problemów alkoholowych. W niektórych gminach są takie dane, ale sprzed kilku lat.

W trakcie monitoringu zauważono też, że pomimo wyników badań opisujących konkretny problem, nie dostosowuje się do nich gminnych programów, ani nie przeznaczają się większej ilości środków na jego rozwiązanie. Ciekawie opisali ten problem Lokalni Koordynatorzy z Oławy

Należy zwrócić uwagę na fakt, że z przeprowadzonych badań w 2009 r., na które powołuje się sam sporządzający Gminny Program (naczelnik WPU), ok. 13% gimnazjalistów oraz 24% uczniów klas ponadgimnazjalnych próbowało środków odurzających, propozycję zażycia środka odurzającego otrzymało 30,2% respondentów gimnazjów i 53,3% uczniów szkół średnich, zaś styczność z problemami narkotycznymi

⁸ http://www.korkowe.samiswoje.pl/sites/default/files/raporty/Orzysz_raport_2011.pdf

⁹ Raport z Morąga, więcej informacji o prowadzonym monitoringu w Morągu: <http://www.korkowe.samiswoje.pl/gmina/mor%C4%85g>

¹⁰ Podstawa prawna: art. 263 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 o finansach publicznych

¹¹ <http://www.korkowe.samiswoje.pl/formularz/strzegom-formularz-2-1>. Uchwała nr 96/20 z dnia 28 grudnia 2010 o środkach niewygasających z upływem roku 2010

w najbliższym otoczeniu wskazująca na stopień środowiskowego rozpowszechnienia problemu **41,7%** uczniów gimnazjów i **60,3%** uczniów szkół średnich.

Ponadto znajomość występujących na rynku środków narkotycznych potwierdza **47,2%** uczniów gimnazjów, **57,6%** uczniów szkół średnich, dystrybucję środków odurzających w okolicy szkół potwierdzało **17,4%** uczniów gimnazjów i **21,8%** respondentów ze szkół średnich, miejsca kupna środków odurzających w mieście zna **27,2%** respondentów z gimnazjów oraz **40,9%** respondentów ze szkół średnich.

Tabela 1: Proporcje wykorzystania środków z funduszu korkowego w 2010 roku.
Opracowanie: Lokalni Koordynatorzy w Oławie

<i>Profilaktyka i rozwiązywanie problemów alkoholowych</i>	598 435,8 5 zł	96,82%
<i>Przeciwdziałanie narkomanii</i>	19 638,66 zł	3,18%
<i>Ogółem</i>	618 074,5 1 zł	100,00%

Należy zwrócić uwagę na niedostateczną liczbę i niską różnorodność form działań skierowanych do dorosłych mieszkańców. Wyniki monitoringu pokazują też, że czasem zapomina się o współpracy z tak, wydawałoby się, oczywistymi grupami, jak Anonimowi Alkoholicy. W gminnych programach brakuje działań skierowanych do osób trzeźwiejących, ale zorganizowanych w grupy. Często wystarczyłby gest, np. udostępnienie sali¹².

Zauważono, że w większości monitorowanych gmin, środki korkowe, nie były wspierane dodatkowym finansowaniem. Na ten cel przeciwdziałania alkoholizmowi i narkomanii były wykorzystywane wyłącznie środki pozyskane z wydawania zezwoleń. Jedną z gmin, w których fundusz korkowy był wspierany dodatkowymi środkami jest Orzysz¹³.

Ile wynosi fundusz korkowy?

W zależności od ilości wydanych zezwoleń, czyli od wielkości miasta i liczby mieszkańców kwota funduszu korkowego wynosiła od 175 621,00 zł (Stronie Śląskie, gmina miejsko-wiejska, liczba mieszkańców prawie 8 tysięcy) do . 13 310 409,00 zł (Wrocław, miasto, liczba mieszkańców 632 162).

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Podczas prowadzenia monitoringu ocenialiśmy to, w jaki sposób działają gminne komisje, kto w nich zasiada oraz czy osoby zasiadające w komisjach szkolą się systematycznie – zgodnie z rekomendacjami PARPA.

Najczęściej w gminnych komisjach zasiadają: pedagodzy, urzędnicy, pracownicy socjalni, członkowie lokalnych organizacji pozarządowych, policjanci, strażnicy miejscy, terapeuci. W niektórych miejscowościach w składzie komisji brakowało trzeźwiejących alkoholików,

¹² W rozmowie przeprowadzonej przez monitorującego z kilkoma trzeźwiejącymi alkoholikami, z których jeden był wcześniej rzecznikiem grupy, wynikało, że grupa nie spotyka się, z uwagi na brak pomieszczenia odpowiedniego na takie spotkania. Raport Orzysz str. 12

¹³ Dodatkowo fundusz korkowy był wspierany dotacją z budżetu gminy w ramach ogłoszonego konkursu na realizację zadania publicznego w kwocie 15 000 zł

terapeutów i przedstawicieli organizacji pozarządowych, czyli osób, które mają praktyczną wiedzę.

Liczebność członków gminnych komisji waha się od 6 (Morąg) do 12 (Orzysz).

Dosyć często osoby zasiadające w Gminnej Komisji są zatrudnione w instytucjach samorządowych. Nie jest to oczywiście zabronione. Natomiast warto zwrócić uwagę, że osoby za zasiadanie w Gminnej Komisji pobierają wynagrodzenie. Jeżeli posiedzenia Gminnej Komisji odbywają się w godzinach pracy etatowej, to taka osoba pobiera podwójne wynagrodzenie. Przykładem negatywnym jest Orzysz. *Posiedzenia GKRPA częściowo odbywały się w godzinach pracy urzędników instytucji gminnych. Rozpoczęły się one o godz. 14.30, a uczestniczyli w nich w godzinach pracy służbowej 2 pracownicy Urzędu Miejskiego i dyrektor MOPS. Tak więc byli oni wynagradzani z budżetu Gminy dwukrotnie za ten sam czas tj. jako pracownicy i jako członkowie GKRPA*¹⁴.

Jak wybierani są członkowie gminnych komisji i jak długo trwa kadencja?

W większości gmin brakuje procedury wyboru członków i członkiń komisji. Dlatego też nie dziwi stwierdzenie Lokalnego Strażnika w Rudzie Śląskiej: *Członków komisji wybiera i mianuje oraz rozdziela funkcje prezydent miasta, według sobie tylko znanych kryteriów i własnego uznania*¹⁵. Pozytywnym przykładem jest praktyka gminy Morąg, gdzie jest dokładna procedura, nie jest ona co prawda opisana, tylko stosowana praktycznie. Lokalna Strażnika opisuje to w ten sposób: *członkowie Gminnej Komisji są powoływani przez burmistrza. Z góry określa się kadencję, na jaką są wybierani i dokładną datę zakończenia ich pracy (zazwyczaj jest to okres 5 lat). Powołanie następuje na pisemny wniosek innych członków komisji, organizacji pozarządowej, instytucji działającej na terenie gminy w obszarze przeciwdziałania uzależnieniom i ich skutkom. Procedura wyboru nie jest spisana w żadnym oficjalnym dokumencie – opisany wyżej proces przedstawia dotychczasową praktykę*¹⁶.

Wynagrodzenia

Członkowie komisji są zwykle wynagradzani za udział w posiedzeniach komisji. Są również inne sposoby – w Rudzie Śląskiej członkowie komisji są wynagradzani miesięcznie, dostają dietę za posiedzenia oraz prowadzą płatne wywiady środowiskowe¹⁷.

Kwoty za udział w posiedzeniu wahają się od 120 zł (Rybnik, Stronie Śląskie) do 220 zł (Malbork)

Kontrole prowadzone przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

W monitorowanych miejscowościach nie prowadzi się kontroli sprawdzających efektywność wykonania gminnych programów. Podczas prowadzenia monitoringu członkowie komisji wydawali się zdziwieni pytaniem o kontrole. W żadnej z badanych miejscowości nie wydano zezwolenia na prowadzenie kontroli (wydaje je burmistrz/wójt/prezydent), na wniosek Gminnej Komisji, ale też Gminne Komisje o takie zezwolenia dla swoich członków do nie występowały.

¹⁴ http://www.korkowe.samiswoje.pl/sites/default/files/raporty/Orzysz_raport_2011.pdf, str. 21

¹⁵ http://www.korkowe.samiswoje.pl/sites/default/files/raporty/RudaSlaska_raport_2011.pdf

¹⁶ <http://www.korkowe.samiswoje.pl/formularz/mor%C4%85g-formularz-2-4>

¹⁷ <http://www.korkowe.samiswoje.pl/formularz/ruda-%C5%9Bl%C4%85ska-formularz-2-4>

Zezwolenia na sprzedaż alkoholu

Monitorowane gminy nie posiadają specjalnej procedury wydawania i cofania zezwoleń, decyzje podejmowane są w oparciu o art. 18 i art. 18 (1) Ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. W badanym okresie, w monitorowanych gminach cofnięto zezwolenia tylko w dwóch monitorowanych miejscowościach. *W Rudzie Śląskiej w roku 2010 z powodu sprzedaży napojów alkoholowych osobom nieletnim zostało cofnięte jedno zezwolenie*¹⁸. Podobnie stało się również we Wrocławiu.

Działania promocyjne – promocja pomocy i wsparcia, traktowane są bardzo różnie, w zależności od wielkości gminy. Poniżej opisujemy dwa przykłady:

Mała gmina – Orzysz

W Gminnym Programie nie zaplanowano konkretnych zadań, ani wydatków na działalność promocyjno-informacyjną. Brakuje ulotek i plakatów, bądź umieszczone są w miejscach mało dostępnych dla mieszkańców. Zwykle materiały tego typu są skierowane do dzieci i do osób mających problem z nadużywaniem alkoholu, zapomina się o skierowaniu materiałów profilaktycznych do osób dorosłych.

Brakuje też przystępnych informacji o tym, gdzie i w jakim zakresie można uzyskać pomoc oraz o godzinach przyjmowania specjalistów. *Poza trzema ulotkami na terenie Urzędu Miejskiego i taką samą ilością w obiekcie mieszczącym punkt konsultacyjny i świetlicę środowiskową przy ul. Wojska Polskiego nie stwierdzono materiałów informacyjnych np. w Ośrodku Zdrowia, Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej(...)*¹⁹. Zakłada się, że osoby, które są zainteresowane konsultacją z psychoterapeutą do spraw uzależnień, wiedzą gdzie taką pomoc otrzymać, bądź są klientami ośrodków pomocy społecznej czy ośrodków zdrowia.

Duża gmina – Rybnik

W 2010 roku Miejska Komisja wraz z Regionalnym Towarzystwem Oświaty Zdrowotnej w Rybniku zorganizowała konferencję o tematyce profilaktycznej dla przedstawicieli opieki społecznej, kuratorów sądowych, pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznej, Ośrodka Pomocy Kryzysowej, strażników miejskich oraz dzielnicowych. Rozmawiano na niej o tym, jak profesjonalnie podchodzić oraz współpracować z klientami wymagającymi terapii uzależnień. Spotkanie prowadziła Liliana Krzywicka, kierowniczka Ośrodka Pomocy Kryzysowej w Katowicach. Kolejną konferencję – tym razem z udziałem Ludmiły Szwdyn, specjalistki ds. uzależnień – zorganizowano w 2011 roku. W tym roku, ze względu na potrzebę miejskiego środowiska zajmującego się pracą z osobami uzależnionymi, powtórzono to wydarzenie.

Opracowane zostały plakaty promujące działalność Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Rybniku. Ciekawym działaniem, które realizuje MKRPA w ramach swoich kompetencji jest opiniowanie programu w Szpitalu dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Rybniku (szpital opracował program powrotu do zdrowia dla kobiet kończących terapię).

Niestety, we wszystkich monitorowanych gminach widać, że działania skierowane do mieszkańców są niewystarczające. Zapomina się o tym, że to ważne, aby każda osoba wiedziała, gdzie i w jaki sposób może uzyskać wsparcie lub zgłosić problem – nie wiadomo, kto takiej pomocy potrzebuje i dlatego informacja powinna trafić do wszystkich.

¹⁸ http://www.korkowe.samiswoje.pl/sites/default/files/raporty/RudaSlaska_raport_2011.pdf

¹⁹ http://www.korkowe.samiswoje.pl/sites/default/files/raporty/Orzysz_raport_2011.pdf, str. 10

Sprawozdania, czyli gdzie można znaleźć informacje o wydatkach

Sprawozdania z wykonania Gminnych Programów są z reguły mało dostępne. Jeżeli umieszczane są na stronach internetowych lub w Biuletynie Informacji Publicznej, to trzeba się solidnie naszukać, aby je znaleźć. Stwierdzono też brak sprawozdań, co znacznie utrudnia ocenę realizacji zadań z Gminnego Programu. Potwierdzają to uwagi Lokalnych Koordynatorów: *Całościowa ocena wykonania zadania niemożliwa do przeprowadzenia ze względu na brak danych i dokumentów za rok 2010, w szczególności brak kompleksowego, rzeczowego i finansowego sprawozdania z realizacji MPPiRPA za rok 2010*²⁰.

Rozbieżności pomiędzy danymi

W niektórych miejscowościach widoczne były duże rozbieżności pomiędzy danymi przedstawianymi przez urząd w sprawozdaniach z wykonania budżetu, a sprawozdaniami zawartymi w ankiecie dla Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych²¹.

Przykładowo w Rudzie Śląskiej różnica pomiędzy kwotami wydanymi na szkolenia członków MKRPA zamieszczonymi w sprawozdaniu i w ankiecie PARPA G wynosi prawie 15 tys. złotych! W Ankiecie PARPA G1 podana jest kwota 600 zł. Natomiast w Sprawozdaniu z wykonania Miejskiego Programu kwota ta wynosi 15500 zł²².

Podobne różnice zauważyli Lokalni Koordynatorzy z Oławy. Poniżej zamieszczamy różnice pomiędzy odpowiedziami uzyskanymi od gmin i z ankiety PARPA G1.

---

²⁰ http://www.korkowe.samiswoje.pl/sites/default/files/raporty/RudaSlaska_raport_2011.pdf

²¹ http://www.parpa.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=627&Itemid=216

²² Według dokumentu Ankieta PARPA G1, Roczne sprawozdanie z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki rozwiązywania problemów alkoholowych w 2010 roku z dnia 13 kwietnia 2011 roku, sporządzonego przez MKRPA, na szkolenie członków MKRPA wydano w 2010 roku kwotę 600 złotych. Natomiast zgodnie z informacjami udostępnionymi na wniosek nr SP.14431.2.54.2011 z dnia 5 sierpnia 2011 roku przez Urząd Miasta w Rudzie Śląskiej na szkolenia wydano kwotę 15 500 zł. (Raport. Ruda Śląska, str. 19)

Tabela 2: Porównanie kilku zadań na podstawie informacji otrzymanych od przewodniczącego MKRPA, Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz innych danych (tekst cytowany zaznaczono kursywą).

Treść zadania	Odpowiedź od przewodniczącego Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	Na podstawie sprawozdania złożonego przez naczelnika Wydziału Profilaktyki Uzależnień do Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	Inne dane
Ilość kontroli przeprowadzonych w punktach handlowych i gastronomicznych:	10 <i>(przewodniczący wskazuje także, że przeprowadzono: 67 wizji w punktach handlowych i gastronomicznych, w związku z czym twierdzimy, iż nie były to kontrole)</i>	77	-
Obecność burmistrza w spotkaniach Komisji	<i>Czasami w takich spotkaniach uczestniczy Burmistrz Miasta lub Naczelnik Wydziału Profilaktyki.</i>	-	Odpowiedź burmistrza Oławy: <i>Nie</i>
Ilość szkoleń dla właścicieli punktów oraz sprzedawców napojów alkoholowych	<i>Jedna konferencja, która odbyła się 16.11.2010 r. dla około 50 osób.</i>	<i>2 konferencje dla 75 osób. Koszt ich zorganizowania i przeprowadzenia jest podany łącznie ze szkoleniem o nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i wynoszą one (łącznie z konferencją nt. przeciwdziałania przemocy) 4 500 zł</i>	-
Koszt zorganizowania szkolenia dla MKRPA (więcej informacji o szkoleniu poniżej)	-	12 123,85 zł	<i>Odpowiedź naczelnika Wydziału Profilaktyki Uzależnień:</i> 9 033,04 zł

<p>Czy podjęcie uchwały o przyjęciu Gminnego Programu Rozwiązywania Problemów Alkoholowych było konsultowane z organizacjami pozarządowymi?</p>	<p>Jak poinformował Przewodniczący Komisji: <i>Gminny Program tworzony jest przez Wydział Profilaktyki i Uzależnień, po konsultacji z MKRPA, radnymi, pedagogami szkół, organizacjami pozarządowymi, stowarzyszeniami profilaktycznymi i na podstawie własnych doświadczeń.</i></p>	<p>Nie</p>	<p>-</p>
<p>Koszt funkcjonowania Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych</p>	<p>-</p>	<p>61 685,00 zł (bez kosztów związanych ze szkoleniem członków/członkiń komisji)</p>	<p>Odpowiedź Naczelnika Wydziału Profilaktyki Uzależnień: 59 600 zł <i>Na działania Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (posiedzenia, kontrole i wizje punktów sprzedaży napojów alkoholowych, wywiady u osób zgłaszanych na komisję przez instytucje oraz rodziny).</i></p>
<p>Łączna wysokość nakładów finansowych przeznaczonych w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w 2010 roku na działania z zakresu edukacji publicznej (np. kampanie edukacyjne, plakaty, ulotki itp.)</p>	<p>Plakaty i ulotki promujące punkty konsultacyjne są zamawiane w firmach za darmo.</p>	<p>Koszt: 1 041,38 zł Wymieniono, że były to następujące formy działań: <i>plakaty i ulotki, aktywny udział w ogólnopolskich-regionalnych kampaniach społecznych oraz organizowanie debat.</i></p>	<p><i>Burmistrz poinformował, że „w ciągu ostatnich dwóch lat nie organizowano debat” (por. jakie formy aktywności wymieniono)</i></p>

Różne akcenty w zależności od miejscowości

Monitorujący, pomimo ujednoczenia narzędzia, silniej akcentowali niektóre zagadnienia. Wynikało to z większego zainteresowania danym tematem lub uwarunkowaniami lokalnymi. W Oławie sprawdzono czy i jakie środki przekazywane są organizacjom pozarządowym. Wykazano przy tym, że gmina w sprawozdaniach do PARPA napisała, że w 2010 roku środki przekazane organizacjom pozarządowym na realizację zadań w ramach Gminnego Programu Rozwiązywania Problemów Alkoholowych wyniosły 0 zł, podczas gdy w rzeczywistości środki te były przekazywane. Może jest to kwestia nazewnictwa, ale warto, aby gminy zwracały uwagę na to, jakie informacje trafiają do PARPA²³.

W Rybniku Lokalni Koordynatorzy szczególnie interesowali się konsultacjami społecznymi. W Malborku – działaniami skierowanymi do dorosłych, klubami abstynenta, grupami wsparcia i samopomocowymi. Z kolei w Morągu Lokalna Koordynatorka zwróciła uwagę, na nierówne dotację dla miasta i okolicznych wsi.

---

²³ Naczelnik Wydziału Profilaktyki Uzależnień wskazał także projekt „Mosus” realizowany przez Instytut Edukacji Społecznej, jako zadanie finansowane w 2010 roku z Gminnego Programu. Instytut Edukacji Społecznej również jest organizacją pozarządową. Inną organizacją, z którą współpracował Wydział Profilaktyki Uzależnień w 2010 roku to Stowarzyszenie „Nowa Rodzina”. Stowarzyszenie „świeży oddech” otrzymuje na swoją działalność edukacyjną i informacyjną pomoc finansową wg potrzeb. Wydatkowano kwotę 10 340 zł na funkcjonowanie stowarzyszeń abstynenckich. Zarówno to stowarzyszenie, jak i pozostałe kluby AA, AI-anon (zwolnione z opłat) są organizacjami pozarządowymi. Raport Oława, str. 25

DOBRE PRAKTYKI

W Morągu odnotowano, że w kwestii zapobiegania problemom alkoholowym i narkotykowym Gminna Strategia zawiera bardzo przydatną analizę SWOT²⁴, w której przedstawiono rzetelnie mocne i słabe strony oferty gminy w zakresie rozwiązywania tych problemów.

W Gminnej Strategii są również opisane oczekiwania mieszkańców Gminy Morąg w zakresie problemów społecznych. Szkoda tylko, że ankieta przeprowadzona dla potrzeb Gminnej Strategii pochodzi z 2006 roku, co może oznaczać, że niektóre jej wyniki mogły się do tej chwili zmienić. W gminie Morąg nie przeprowadzono do 2011 roku żadnych nowych badań w tym zakresie.

---

²⁴

<http://www.iso.org.pl/analiza-swot>

ZŁE PRAKTYKI

W gminie Stronie Śląskie wydano kalendarz promujący Gminę Stronie Śląskie. Napis na okładce 3 x NIE nie spełniał swojej funkcji profilaktycznej – kolejne miesiące go zasłaniają. Kalendarz rozdano w urzędzie oraz rozdano radnym.

W gminie Orzysz ze środków funduszu korkowego od lat ogrzewana jest środowiskowa świetlica parafialna.

W Malborku świetlice socjoterapeutyczne – których jest siedem – umieszczone są w szkołach. Rekomendacje PARPA sugerują, żeby świetlice usytuowane były poza szkołami, m.in. w celu uniknięcia stygmatyzacji.

Sprzedaż i reklama alkoholu w czasie imprez trzeźwościowych.

W większości miejscowości nie stwierdzono sprzedaży i reklamy napojów alkoholowych w czasie imprez trzeźwościowych. Wyjątek stanowi Oława, w której Gminna Komisja ma swoje stanowisko w trakcie wydarzeń miejskich (festynów, dni lokalnych, itd.), ale jak podkreślają monitorujący: *inicjatywy „wyjścia” do mieszkańców są ważne, jednak należy zwrócić uwagę, że jednym ze sponsorów Dni Koguta w 2011 roku był Carlsberg (reklamujący podczas tych dni piwo „Piaś”).*

Dostęp do dokumentów

We wszystkich monitorowanych miejscowościach Gminne Programy Rozwiązywania Problemów Alkoholowych umieszczone są w Biuletynie Informacji Publicznej. Podobnie Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (choć na przykład w Stroniu Śląskim Gminną Strategię uchwalono dopiero w listopadzie 2011 roku i nie była ona dostępna w BIP-ie).

Niestety jeżeli chodzi o inne dokumenty monitorujący zauważyli, że nie są one zamieszczane w Biuletynach. Brakuje sprawozdań z wykonania gminnych programów czy protokołów z posiedzeń gminnych komisji. Mieszkańcy nie wiedzą, na co wydatkowane są środki z funduszu korkowego. Dobrą praktyką byłoby zamieszczanie wszystkich dokumentów w specjalnych zakładkach BIP-u lub na stronach internetowych.

We wszystkich miejscowościach konieczne było złożenie wniosków o udostępnienie dokumentów niezbędnych do uzyskania informacji potrzebnych do przeprowadzenia monitoringu. Jeżeli chodzi o udostępnianie informacji to w większości miejscowości Lokalni Koordynatorzy otrzymali odpowiedzi. W niektórych nie dotrzymano ustawowego terminu do 14 dni. Niestety dosyć często przesyłane odpowiedzi były niedokładne lub zawierały więcej informacji czy też odpowiedzi były bardzo ogólne. Utrudniało to i tak już żmudną pracę Lokalnych Koordynatorów.

Problem pojawił się przy zadawaniu dodatkowych pytań. Przykładowo w Oławie – w związku z tym, że środki korkowe nie zostały wydane w całości – do Urzędu Miejskiego wystosowano pytanie, *czy została przyjęta uchwała o środkach niewygasających i kwota: 25 450,34 zł – została przeniesiona na 2011 rok?* Lokalni Koordynatorzy nie otrzymali odpowiedzi na to pytanie²⁵.

Odnotowano też problemy z dostępem do informacji. *Z uzyskiwaniem dokumentów i informacji z UM mieliśmy sporo trudności. Mimo, iż przepisy mówią wyraźnie o obowiązku odpowiedzi na zapytanie o dostęp do informacji publicznej w terminie do dwóch tygodni,*

²⁵

Raport Oława, str. 16.

na odpowiedź z urzędu **czekaliśmy tygodni 13!** (wniosek wysłany 28.06.2011, odpowiedź przyszła 27.09.2011 roku).

Monitowaliśmy kilkakrotnie – dwa razy byliśmy w Urzędzie osobiście, dzwoniliśmy również kilka razy. Dnia 25.09 przekazaliśmy burmistrzowi informację o możliwości wniesienia przez nas skargi do sądu administracyjnego w przedmiocie nieudostępnienia w terminie informacji publicznych. Po dwóch dniach od tej interwencji otrzymaliśmy pismo z odpowiedziami²⁶.

---

²⁶

http://www.korkowe.samiswoje.pl/sites/default/files/raporty/Malbork_raport_2011.pdf, str. 3

PODSUMOWANIE

Monitoring Funduszu Korkowego kontynuowany jest w 2012 roku. Lokalni Koordynatorzy prowadzą działania na rzecz zmiany – zapoznają władzę oraz mieszkańki i mieszkańców z wynikami monitoringu, organizują debaty w oparciu o opracowane rekomendacje i wnioski sformułowane w trakcie monitoringu.

Dodatkowo podejmują dialog z władzą prowadząc spotkania z urzędnikami, członkami gminnych komisji. Uświadamiają też mieszkańców, że są takie środki i na co powinny być przeznaczane. W oparciu o metody wypracowane w 2011 roku przygotowano projekt w ramach akcji „Masz Głos, Masz Wybór” realizowanej przez Fundację im. Stefana Batorego. Polega ono na sprawdzeniu na co wydatkowane są środki z funduszu korkowego oraz zorganizowaniu debaty o na ten temat w lokalnym środowisku.

Wskazówki, narzędzie oraz wyniki monitoringu dostępne są na stronie www.korkowe.samiswoje.pl.

UWAGI REALIZATORÓW I OPINIA PRAKTYKA – GRAŻYNA ROJEK, REALIZATORKA MONITORINGU FUNDUSZU KORKOWEGO W 2011 ROKU

WSTĘP

Jako pedagog wiele lat zajmowałam się z tematem uzależnień w praktyce zawodowej. Monitoring funduszu korkowego dał mi możliwość spojrzenia na wiele zagadnień z nowej perspektywy. „Podsumowanie raportów z monitoringu funduszu korkowego w 2011 roku” odwołuje się do struktury raportów i podsumowuje poszczególne etapy działań, ja natomiast zebrałam uwagi monitorujących w bloki tematyczne i opatrzyłam komentarzami.

W trakcie monitorowania i pisania raportu zapoznałam się z wieloma dokumentami, a w szczególności z:

- Ustawą z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi²⁷
- Narodowym Programem Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2011 – 2015²⁸
- Rekomendacjami do realizowania i finansowania gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w 2011 roku²⁹
- Publikacją Katarzyny Łukowskiej „Co każdy radny powinien wiedzieć o rozwiązywaniu problemów alkoholowych w swojej gminie”, Krakowska Akademia profilaktyki, Kraków 2010
- Propozycjami środowiskowych działań profilaktycznych³⁰
- Raportami z monitoringu funduszu korkowego prowadzonego w 2011 roku³¹

W Polsce jest 1571 gmin wiejskich, 602 gminy wiejsko-miejskie i 306 gmin miejskich. Powstało 9 raportów z monitoringu funduszu korkowego. To zbyt mała próba by dokonywać uogólnień, jednak odważę się i sformułuję kilka oczekiwań i pomysłów na inne rozwiązania. Zwłaszcza, że nasze obserwacje są zbieżne z wiedzą zastępcy dyrektora Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Pani Katarzyna Łukowska w podręczniku „Co każdy radny powinien wiedzieć o rozwiązywaniu problemów alkoholowych w swojej gminie” podaje najczęściej popełniane przez gminy błędy i uchybienia: ogólnikowe zapisy Gminnych Programów, brak diagnozy (a my dodamy i procedur przyjmowania Gminnych Programów), niską jakość działań profilaktycznych, finansowanie działań niezgodnych z ustawą, niewystarczające kompetencje członków Gminnych Komisji (a my dodamy brak procedur przyjmowania członków oraz

²⁷ <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19820350230>

²⁸ http://www.parpa.pl/images/image/NP%202011_2015_11_011.pdf

²⁹ http://www.parpa.pl/index.php?option=com_content&task=category&sectionid=1&id=31&Itemid=216

³⁰ http://www.parpa.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=97&Itemid=111

³¹ www.korkowe.samiswoje.pl

dokumentów potwierdzających stałe doksztalcanie), niedostateczne informacje o działaniach, niewystarczającą pomoc dla dzieci z rodzin z problemem alkoholowym i narkotykowym, zbyt mały zakres współpracy z leczeniem odwykowym, niedostateczne przeciwdziałanie przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym i narkotykowym.

GMINNY PROGRAM ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH

Lepiej wygląda realizacja zadań korkowych w gminach, gdzie burmistrzowie dokonali sędowania uprawnień na ludzi zajmujących się zawodowo tematyką uzależnień alkoholowych i narkotykowych. Tam dokonuje się diagnozy tj. oceny skutków poprzednich działań, katalogowania obecnych potrzeb i zasobów oraz planowania działań. Gminny program formułowany jest w formie zadaniowej lub z załącznikiem określającym zadania, kwoty, terminy i realizatorów poszczególnych zadań. W procesie ewaluacji korzysta się z konsultacji z realizatorami i odbiorcami działań.

Jako dobrą praktykę polecam tworzenie projektów gminnych programów przez zespoły specjalistów (takim zespołem może być gminna komisja rozwiązywania problemów alkoholowych). W zespołach takich nie może zabraknąć przedstawicieli organizacji pozarządowych i środowisk abstynenckich. Znakomitym byłoby zapisanie procedury tworzenia i społecznego konsultowania projektu Gminnego Programu. To umożliwi wykorzystanie potencjału mieszkańców gmin w procesie planowania i realizowania zadań korkowych w możliwie największym stopniu. Zadania korkowe mogą realizować organizacje pozarządowe, instytucje, osoby fizyczne przystępujące do konkursu ofert, a nie tylko w trybie zamówień publicznych.

Tam gdzie burmistrzowie i urzędnicy starają się robić wszystko sami, budżet bywa możliwie ogólny, środki korkowe wydawane są na zadania pojawiające się na bieżąco i niekoniecznie zgodnie z ustawą. Sprawozdania są niedostępne, trudno dostępne lub lakoniczne. Nie ma wskaźników umożliwiających ocenę stopnia realizacji zadań. Konieczność sprawozdawania jest zapisana w rozdziale 4 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 roku o finansach publicznych.

Równe istotne jak sprawozdania burmistrza z realizacji budżetu są sprawozdania realizatorów, które powinny być przechowywane i muszą dokumentować charakter zajęć zgodny z intencją ustawy (zawierać m.in. scenariusze zajęć, i treść programów profilaktycznych). Władze nie powinny realizować działań dotyczących mieszkańców, w tajemnicy przed nimi.

Po przeczytaniu raportów oceniam, że zbyt mało środków przekazywanych jest na uzależnienia narkotykowe, przemoc w rodzinach z problemami alkoholowymi i narkotykowymi, leczenie czyli psychoterapię w podmiotach leczniczych dla osób uzależnionych od alkoholu i narkotyków (Rekomendacje Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na rok 2012, str. 9), edukację kierowców i sprzedawców, działania skierowane do wszystkich mieszkańców. W gminach miejsko-wiejskich działania są bardzo skoncentrowane na miastach, niedostateczne we wsiach.

GMINNA KOMISJA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH

Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi formułuje konkretnie trzy zadania gminnych komisji;

- inicjowanie działań (art.4¹, ust. 1),
- czynności związane z leczeniem (art.4¹, ust. 3),
- opiniowanie zezwoleń na sprzedaż alkoholu (art.18, ust. 3a).

Dość często obserwowaliśmy rutynowe i dobrze prowadzone działania gminnych komisji zmierzające do orzeczeń o leczeniu odwykowym.

Dodatkowo wójt/burmistrz/prezydent miasta może zlecić gminnej komisji kontrolę przestrzegania zasad i warunków korzystania z zezwoleń na sprzedaż lub podawanie napojów alkoholowych (art. 18, ust. 8), niekiedy wójt zleca kontrole wspólnie – gminnej komisji i straży miejskiej. Zaobserwowaliśmy pojedyncze przypadki cofania zezwoleń na skutek działań kontrolnych. Dlaczego nie korzysta się z istniejących narzędzi prawnych do minimalizowania powszechnego zjawiska sprzedaży alkoholu niepełnoletnim? Na 62 stronie Rekomendacji PARPA na 2012 roku określa się jasno procedurę postępowania gmin, zaczynającą się od sporządzenia aktu oskarżenia i skierowania sprawy do sądu.

Gminne komisje zbyt rzadko angażują się w inicjowanie działań prowadzonych w ramach gminnego programu i unikają podejmowania samodzielnych decyzji. Może to być wynikiem uzależnienia od wójta/burmistrza/prezydenta.

Wójt, burmistrz, prezydent miasta nie ma nakazanych przepisami sposobów postępowania przy powoływaniu członków Gminnych Komisji. Artykuł 4¹, ust.3 mówi jedynie, że „Wójtowie (burmistrzowie, prezydenci miast) powołują gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych. Nie ma innych zapisów regulujących tę procedurę.

W mojej opinii określenie procedur naboru członków gminnych komisji, nadanie gminnym komisjom regulaminów i określenie kompetencji podmiotów zajmujących się obszarem uzależnień alkoholowych i narkotykowych znacznie podnosi efektywność gminnych działań i wpływa na racjonalizowanie wydatków. Jako najbardziej oczywiste zadanie inicjujące nasuwa mi się opracowywanie projektu gminnego programu. Szkoda, że ustawa nie precyzuje tych ważnych zagadnień i pozostawia je do wyboru burmistrzom.

Niezbędne jest dobre przygotowanie teoretyczne i stałe kształcenie się osób uczestniczących w decydowaniu, inicjowaniu i realizowaniu gminnych programów. Zaświadczenia ze szkoleń, zwłaszcza członków GKRPA i realizatorów działań, powinny być przechowywane.

PARPA na 72 stronie Rekomendacji na rok 2012 określa podstawowe kompetencje osób uczestniczących w planowaniu i realizacji zadań w ramach gminnych programów. Czekamy na rekomendacje konkretnych szkoleń i materiałów; zapowiedziane przez PARPA w 2009 roku³².

³²

http://www.parpa.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=383&Itemid=219

Wynagrodzenia członków gminnych komisji powinny być określone w gminnym programie (nakaz ustawowy). Polecam – za ustawą i panią Agnieszką Czerkowską z PARPA – wynagradzanie członków za udział w posiedzeniu komisji, potwierdzony podpisem na liście obecności (wynagradzanie w systemie diet jest niezgodne z prawem). Dodatkowo wynagradzane mogą być np. kontrole punktów sprzedaży (np. za pomocą umów-zleceń).

Posiedzenia gminnych komisji powinny odbywać się poza godzinami pracy w innych zakładach pracy (pobieranie podwójnego wynagrodzenia jest co najmniej nieetyczne). Za niedopuszczalne uznaję praktyki łączenia zadań kontrolujących i realizatorów. W składach gminnych komisji w kilku miejscowościach zauważyliśmy nadmiar urzędników bez odpowiedniego przygotowania i niedomiar przedstawicieli środowisk abstynenckich i organizacji pozarządowych.

Od kontrolujących sposób sprzedaży alkoholu oczekujemy o wiele skuteczniejszego działania w postaci wniosków do burmistrza o cofnięcie zezwolenia na sprzedaż alkoholu (znaleźliśmy tylko dwa przypadki). Zaobserwowaliśmy szkodliwe praktyki niektórych władz gminnych i dążenie do uzyskiwania jak największych dochodów ze sprzedaży alkoholu. Nie zauważyliśmy polityki zmierzającej do ograniczania dostępności napojów alkoholowych, ani jasno określonych procedur kontrolowania sprzedawców. Jest to znaczący problem dla skuteczności działań w obszarze zapobiegania następstwom nadużywania alkoholu.

Usytuowanie miejsc posiedzeń gminnych komisji, punktów konsultacyjnych, spotkań grup terapeutycznych, środowisk abstynenckich czy świetlic socjoterapeutycznych wymaga delikatności. Wystarczy trochę wyobraźni decydentów; osoba uzależniona lub bliski osoby uzależnionej – ponoszący szkody – doświadcza wielu trudnych uczuć. Najczęściej nie mamy potrzeby obnoszenia się z trudnościami swojej rodziny. Jak iść do budynku szpitala psychiatrycznego, policji, straży miejskiej (z uzależnieniami często związane są przestępstwa i policja nie kojarzy się z przyjaznymi uczuciami)? Jednocześnie czas i miejsca spotkań, numery telefonów powinny być dostępne powszechnie, w miejscach stałych i podawane w czasie imprez trzeźwościowych. Gdy prowadzimy biznes znamy potęgę reklamy i informacji – każdy wie gdzie sprzedawane jest piwo i zna popularne marki, a jednak na reklamy i oznaczanie punktów sprzedaży wydaje się duże kwoty. W działaniach z gminnego programu zasady obowiązują takie same – informowanie wszystkich mieszkańców i stała obecność informacji o miejscach, czasie i formie pomocy jest niezbędna!

REALIZACJA GMINNYCH PROGRAMÓW

REALIZATORZY Ustawa wskazuje, jako realizatora ośrodki pomocy społecznej lub inne jednostki wskazane w gminnym programie. Zezwala również na powoływanie pełnomocników. Nie polecam wskazywania, jako realizatora urzędu gminy, zwłaszcza wtedy, gdy nie ma tam zatrudnionych specjalistów w dziedzinie uzależnień, o kompetencjach rekomendowanych przez PARPA. Polecam rozpisywane konkursów na realizację poszczególnych zadań, ewaluację oraz kontynuację działań i programów, które się sprawdziły.

Kto tworzy projekt gminnego programu? Fatalnie jest, gdy robi to jedna osoba, bez kompetencji, bez przeprowadzenia diagnozy zasobów i problemów gminnych, bez ewaluacji działań prowadzonych w ramach poprzednich gminnych programów, konsultacji społecznych, udziału środowisk abstynenckich.

Gminny program uchwała oczywiście **rada gminy** i dlatego radni powinni się dokształcać w tym zakresie lub uważnie słuchać i dopytywać specjalistów.

Kto podejmuje działania inicjujące? Zgodnie z Ustawą działania powinna inicjować GKRPA. Znaleźliśmy niewiele przykładów planowania takich działań inicjujących i dobrych sprawozdań z efektów. Gminnym komisjom najczęściej brakuje samodzielności i odwagi do inspirowania wójta/burmistrza/prezydenta i rady.

Kto realizuje gminny program? Jako realizatora gminnego programu Ustawa wskazuje ośrodek pomocy społecznej lub inne podmioty wskazane w programie. Burmistrzowie, wójtowie oraz prezydenci miast mogą również powoływać do realizacji pełnomocnika. W przypadku, w którym do realizacji powołany jest urząd, dobrą praktyką będzie powołanie pełnomocnika lub zatrudnienia urzędników o odpowiednich kompetencjach w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i narkotykowych.

Kto kontroluje realizację zadań? Tutaj zdecydowanie brakuje procedur, formalnego przeniesienia kompetencji burmistrza, sprawozdań z kontroli, ocen zgodności z Ustawą, gminną strategią rozwiązywania problemów społecznych i gminnym programem oraz zapisanych zaleceń pokontrolnych. Chlubne wyjątki potwierdzają to spostrzeżenie.

Według nas działania kierowane do wszystkich mieszkańców miejscowości, właścicieli punktów sprzedaży alkoholu, sprzedawców alkoholu i kierowców są niedostateczne. Prawie niewykorzystywana jest również możliwość przekazywania środków na leczenie osób uzależnionych, a dokładniej ich udział w programach terapeutycznych, który może być finansowany ze środków korkowych (takie rozwiązania nie pojawiły się podczas monitoringu funduszu korkowego). Leczenie farmakologiczne (Anticol i Esperal) jest nieskuteczne, a czasami może być nawet niebezpieczne.

Gminy nie doceniają również znaczenia kształcenia się i podnoszenia kwalifikacji osób zajmujących się rozwiązywaniem problemów alkoholowych i narkotykowych. Rozwiązywanie problemów alkoholowych i narkotykowych w gminach, jest obszarem szczególnie wrażliwym, a osoby, które o nim decydują powinny odznaczać się szczególnymi kompetencjami.

Efektywność programów realizowanych dla dzieci i młodzieży zależy od ich jakości; oferta rynkowa powinna być oceniana. PARPA zaleca działania zgodne z długofalowymi

programami, a nie pojedyncze akcje, czy też rozproszone działania. Opis tego co powinno znaleźć się w programach profilaktycznych znajduje się na stronie 45 REKOMENDACJI PARPA 2012. Instytut Psychiatrii i Neurologii, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii i Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych stworzyły system upowszechniający sprawdzone praktyki i programy profilaktyczne³³.

Gorąco polecam!

Piszemy program i wysyłamy na adres:

- Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, 02-776 Warszawa , ul. Dereniowa 52/54 oraz w formie elektronicznej na adres: kbpn@kbpn.gov.pl

lub

- Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych , 02-326 Warszawa, Al. Jerozolimskie 155 oraz w formie elektronicznej na adres: robert.fraczek@parpa.pl

i wiemy czy dobrze wydajemy gminne pieniądze.

---

³³

http://www.parpa.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=619&Itemid=12

EDUKOWANIE I INFORMOWANIE

Stałe dokształcanie się decydentów, inicjatorów oraz realizatorów gminnych programów, a także skuteczne docieranie z informacjami o działaniach profilaktycznych prowadzonych w gminie do wszystkich jej mieszkańców, są niezwykle ważne i podnoszą ich efektywność.

Zgadzam się z rekomendacjami PARPA dotyczącymi edukacji publicznej w zakresie problematyki alkoholowej³⁴. Szczególnie chciałabym podkreślić znaczenie zamieszczania informacji o działaniach profilaktycznych w gminie w internecie oraz wagę dostępu do informacji publicznej i prowadzenia konsultacji społecznych. Informowanie oraz słuchanie uwag mieszkańców gminy podnosi skuteczność działań i sprzyja rozwiązywaniu lokalnych problemów.

PUNKTY INFORMACYJNE dla osób uzależnionych i ich bliskich oraz GRUPY TERAPEUTYCZNE są z reguły prowadzone przez osoby dobrze przygotowane. Jednak samo ich istnienie nie jest dostatecznie promowane. Zdarza się również tak, że punkty są źle usytuowane.

Uważam również, że warto uzupełnić ofertę pedagogiczną szkół o punkty konsultacyjne dla dzieci i rodziców. Gminy nie zawsze doceniają konieczność podnoszenia umiejętności wychowawczych rodziców i rozwijania umiejętności reagowania w sytuacjach kryzysowych. A przecież zaburzenia zachowania w rodzinach z problemami alkoholowymi i narkotykowymi nasilają się i wymagają specyficznej pomocy.

TELEFONY ZAUFANIA to skuteczne narzędzie komunikacji, dające możliwość wsparcia w sytuacjach kryzysowych – nie zawsze osoba potrzebująca pomocy jest gotowa na bezpośredni kontakt. Jednak skuteczność telefonów zaufania zależy od ich promowania i stałego informowania wszystkich mieszkańców o tego typu możliwościach.

W małych gminach, z powodów ekonomicznych, warto uruchomić telefon kilka razy w tygodniu (w stałe dni) na 2-3 godziny. Można również nawiązać współpracę z kilkoma sąsiednimi gminami i rozszerzyć zasięg oraz godziny funkcjonowania zdalnej pomocy psychologicznej.

---

³⁴ Rekomendacje do realizowania i finansowania gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, str. 50

WSPÓŁPRACA INSTYTUCJI I OSÓB

Opracowanie gminnego systemu wspierania rodzin z problemami alkoholowymi i narkotykowymi, i włączenie do niego wielu realizatorów znacznie poprawi jakość i efektywność działań w ramach gminnych programów. Niezbędne jest prowadzenie w gminie wspólnych spotkań, szkoleń i możliwość bezpośredniej komunikacji pomiędzy partnerami.

Promujemy zdecydowanie większe zaangażowanie organizacji pozarządowych, innych niż gminne instytucji i osób fizycznych w realizację tych zadań. Bardzo ważnym, a często niedocenianym partnerem gmin są ŚRODOWISKA TRZEŹWOŚCIOWE.

Konsekwentnie prowadzone działania informacyjno-edukacyjne powinny skutkować powstawaniem grup wsparcia lub/i terapeutycznych, dla rodzin osób uzależnionych (współuzależnionych, Dorosłych Dzieci Alkoholików, partnerów osób uzależnionych, dzieci osób uzależnionych). Są to działania niekiedy zaniedbywane, a bardzo istotne dla zdrowienia rodzin z problemem uzależnień. Ważne jest również utworzenie wspólnot AA w każdej gminie. .

Nasi rozmówcy zwracali uwagę, że bardzo istotne jest zapewnienie miejsc pracy dla osób uzależnionych, utrzymujących trzeźwość, które jednocześnie uczestniczą w terapiach. To bardzo ważne, dla podtrzymania trzeźwości i zapobiegania wykluczeniu społecznemu. Jednak prowadzenie Centrów Integracji Społecznej, które mają pomagać osobom wykluczonym wrócić na rynek pracy, nie jest ani tanie, ani łatwe³⁵. Rekomendacje PARPA wskazują również na możliwości wspierania ze środków innych przedsięwzięć w tym zakresie³⁶. Środki te warto więc łączyć z funduszami z innych projektów.

Szczególnie w małych gminach, ważnym miejscem w społeczności lokalnej jest biblioteka, uważamy więc, że warto, aby w takim miejscu znalazły materiały dotyczące problemów uzależnień. Pracownicy bibliotek mają często przygotowanie pedagogiczne i po doksztalceniu się mogą rozszerzyć ofertę działań w ramach gminnego programu – zwłaszcza, że kontaktują się z mieszkańcami w przyjaznym miejscu i często mają duże rozeznanie w problemach środowiska lokalnego.

---

³⁵ Joanna Koral, Centra Integracji Społecznej,
http://www.bezrobocie.org.pl/files/1bezrobocie.org.pl/public/broszury_proes3/081203_proes3_broszur_a_2_cis.pdf

³⁶ Rekomendacje do realizowania i finansowania gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, str. 64

PARPA, RIO, NIK, URZĄD SKARBOWY, KONTROLE WENĘTRZNE

Oczywiście wewnętrzne funkcje kontrolne należą do burmistrza.

Spotkaliśmy się ze scedowaniem zadań kontrolnych na gminne komisje, nie tylko w zakresie kontroli punktów sprzedaży (często robią to zarówno gminne komisje, jak i straż miejska) i ilości sprzedawanych alkoholi w grupach procentowych (choć to najczęściej robią urzędy). Według mnie to gminne komisje (czyli grupy ekspertów) powinny mieć najwyższe kompetencje w gminie w zakresie uzależnień alkoholowych i narkotykowych i to one powinny kontrolować realizatorów zadań.

Kontrole wydatków poniesionych podczas realizacji gminnych programów przeprowadzają również Regionalne Izby Obrachunkowe i Najwyższa Izba Kontroli. Działania te są jednak ograniczone ze względu na małą liczbę podmiotów objętych działaniami kontrolnymi, ponadto kontrole RIO nie dotyczą w zasadzie kontroli efektywności szczegółowych wydatków. Kontrole nie obejmują również jakościowej analizy działań prowadzonych w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi i narkomanii.

Tutaj warto zwrócić uwagę na to, że jako głównego realizatora gminnego programu Ustawa wskazuje ośrodki pomocy społecznej (art. 4¹, ust. 2). Zapewne ustawodawca docenił umiejętności i rozeznanie w środowisku, jakie z natury swoich działań mają te instytucje. Wprawdzie gminny program może wskazać inną jednostkę – decyduje o tym rada gminy (nie burmistrz/wójt/prezydent miasta). Poszczególne zadania w programie mogą realizować instytucje, organizacje pozarządowe i osoby fizyczne.

Mam zdecydowany niedosyt kontroli zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych w gminach. Kontrolujący punkty sprzedaży ujawniają poczucie bezsilności wobec sprzedawania alkoholu małoletnim. W sprawozdaniach gminnych komisji z kontroli nie odzwierciedla się tych problemów (o ile w ogóle są procedury kontroli i sprawozdania).

Mam wrażenie, że instytucje państwowe oglądają się na siebie wzajemnie i omijają łukiem ten niełatwy temat. W monitorowanych gminach nie napotkaliśmy na kreatywne uwagi zewnętrznych podmiotów kontrolujących.

Decydenci lokalni (zwłaszcza tacy, którzy nie są świadomi ważności zagadnienia) korzystają z niejasnych zapisów Ustawy (utrwalanych ostrożnym stanowiskiem PARPA i wprowadzającymi w błąd zapisami ANKIETY PARPA G1) i używają środków korkowych do celów niezgodnych z realizacją zadań w zakresie leczenia uzależnionych, wspierania ich bliskich i profilaktyki. Ustawa definiuje takie pojęcia, jak promocja napojów alkoholowych, sklep branżowy, reintegracja. Dlaczego nie definiuje tak nieostrych dla samorządowców pojęć, jak **profilaktyka alkoholowa i narkotykowa, integracja społeczna osób uzależnionych od alkoholu i narkotyków, czy inicjowanie działań?**

Z jednej strony PARAPA proponuje wydawanie niemałych środków korkowych na kształcenie osób zajmujących się tematyką profilaktyki (ponieważ wie, że to trudne zadanie), a z drugiej twierdzi, że samorządowcy sami mają decydować o tym co jest profilaktyką i edukacją z zakresu problemów alkoholowych i narkotykowych – to zadziwiające stanowisko. Zwłaszcza, że wieloletnia praktyka wskazuje na

nieprawidłowości w tym obszarze. Oceniam, że warto precyzyjnie określić w Ustawie, co jest, a co nie jest działaniem profilaktycznym.

Dodatkowo gminy często mają wrażenie, że ankieta PARPA G1 jest formą kontroli i kiedy jest przyjęta bez uwag, to gmina realizuje działania zgodnie z prawem i wytycznymi. Jednak PARPA, jak sama podkreśla, nie ma uprawnień kontrolnych, a sama ankieta służy do podsumowań i tworzenia rekomendacji dla gmin.

Ponad to, w samej ankiecie PARPA G1 pojawia się kilka nieprecyzyjnych sformułowań, a szkoda, bo mogłaby ona pełnić funkcję edukacyjną dla wypełniających ją urzędników.

Ankieta PARPA G1:

- pyta o Centra Integracji Społecznej – dlaczego nie pyta o wspieranie zatrudnienia osób trzeźwiejących, uczestniczących w terapiach lub grupach wsparcia?
- pyta o prowadzenie świetlic opiekuńczo-wychowawczych i nie komentuje tego, jako działania niezgodnego z Ustawą. Pomieszane są pytania o działania zgodne i niezgodne z intencją ustawodawcy. To wprowadza urzędników w błąd.
- pyta o świetlice, wiejskie kluby sportowe, kluby młodzieżowe. Bez komentarza i dociekania, czy są tam prowadzone programy profilaktyki alkoholowej i narkotykowej. My znaleźliśmy przypadek finansowania świetlicy kościelnej. Nie można dofinansowywać świetlic! Można finansować programy profilaktyczne tam prowadzone.
- pyta czy w ramach pozalekcyjnych zajęć sportowych były realizowane programy profilaktyczne i nic się nie dzieje gdy pada odpowiedź – NIE. Mimo, że na zajęcia sportowe (w czystej postaci, czyli bez cienia profilaktyki) jest wydawane nawet do 40% funduszu korkowego.
- pyta czy w ramach Gminnego Programu były prowadzone działania z zakresu edukacji publicznej. To nie jest równoznaczne z pytaniem o to, czy była prowadzona edukacja publiczna w zakresie uzależnień alkoholowych i narkotykowych. Różnica jest zasadnicza – wszak edukacja publiczna może być prowadzona w wielu aspektach.

NIEJASNOŚCI W FINANSOWANIU ZAJĘĆ SPORTOWYCH, ŚWIETLIC OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZYCH I ŚRODOWISKOWYCH

Wzywam do zakończenia procedury puszczania oka do prawa, zrezygnowania z poprawności politycznej wobec grup nacisku i jasnego postawienia sprawy. Środki korkowe nie mogą być wykorzystywane na promocję zdrowia (jedynie w kontekście uzależnień alkoholowych i narkotykowych), pielęgnowanie hobby, dofinansowanie zajęć sportowych, prowadzenie świetlic opiekuńczo-wychowawczych, środowiskowych i innych. Ustawa mówi o działaniach związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych i narkotykowych – to powinno wystarczyć. Dlaczego wskazuje dodatkowo pozalekcyjne zajęcia sportowe i dożywianie dzieci uczestniczących w programach opiekuńczych, nie wiem.

Owszem, zachęcam do prowadzenia w świetlicach opiekuńczo-wychowawczych programów dla dzieci z rodzin z problemem alkoholowym i narkotykowym (standardy są precyzyjnie opisane w REKOMENDACJACH PARPA 2012, zarówno te dotyczące prowadzących jak i treści). Miałam pytania od praktyków; jak rozdzielać dzieci w czasie zajęć? Odpowiadam: „Nie rozdzielać.” Można finansować zajęcia z różnych źródeł (np. łączyć środki pomocy społecznej i środki korkowe proporcjonalnie do wielkości grup). Można prowadzić specjalne zajęcia dla wybranych grup, przez specjalistów, w różnych godzinach i niekoniecznie afiszując się z kryterium naboru do grupy. Sposobów jest zapewne więcej; trudniej z podejmowaniem dodatkowego wysiłku.

Świetlice socjoterapeutyczne ze swojej natury spełniają standardy wymagane dla zdań gminnego programu, jednak ich słabą stroną jest podniesiony czynnik stygmatyzacji. Polecam (za PARPA) prowadzenie świetlic socjoterapeutycznych poza obiektami szkolnymi.

W programach terapeutycznych i profilaktycznych wykorzystuje się oczywiście wszystkie formy rozwijania zainteresowań, ale w odwrotną stronę to nie działa. Nawet, jak wskazały badania w warszawskich gimnazjach, zajęcia sportowe wiążą się z większym ryzykiem bójek szkolnych i spożywaniem alkoholu (REKOMENDACJE PARPA 2012, str. 48).

KOŃCZĄC

Żyjemy w czasach, w których każdy, bez podania przyczyny, ma prawo dowiadywać się, jak wydawane są publiczne pieniądze w Polsce; gwarantuje to nam Konstytucja. Mamy prawo dociekać, czy środki są wydawane zgodnie z prawem i efektywnie. Samo zorganizowane obserwowanie (tzw. monitoring) sprawia, że działania władz stają się skuteczniejsze. Zachęcamy każdego do występowania z zapytaniami w trybie ustawy o dostępie do informacji.

Wyniki naszych działań monitorujących podaliśmy do wiadomości władzom gminnym. W wielu miejscach zmiany pojawiły się automatycznie i za to dziękujemy. Niestety w wielu przypadkach władza chroni swoją niezależność od wyborców; zwłaszcza w okresach pomiędzy wyborami, w myśl zasady „Ty nas wybierz, a MY już będziemy wiedzieli co robić”. Jako świadomi i aktywni obywatele chcemy uczestniczyć w planowaniu i realizowaniu zadań. W roku 2012 podjęliśmy działania na rzecz wprowadzania zmian w naszych gminach; zgodnie z wynikami naszych dociekań. Na początku 2013 roku przedstawimy efekty współpracy z władzami gminnymi.

SŁOWNIK SKRÓTÓW I POJĘĆ DLA OSÓB ZAINTERESOWANYCH MONITORINGIEM FUNDUSZU KORKOWEGO

AA	grupy samopomocowe Anonimowi Alkoholicy/ /wspólnota trzeźwościowa/ wspólnota AA/grupa AA
Al-anon uzależnionych	grupy samopomocowe osób dorosłych, bliskich osób
Al-Ateen	grupy samopomocowe dzieci z rodzin z problemem alkoholowym
beneficjent	osoba, do której kierowane są działania
BIP	Biuletyn Informacji Publicznej
budżet partycypacyjny	umożliwia obywatelom współudział w planowaniu i realizowaniu zadań samorządów lokalnych
burmistrz	również wójt gminy/prezydent miasta
DDA	Dorosłe Dzieci Alkoholika
ewaluowanie	systematyczne badanie wartości/jakości; w celu usprawnienia
gminna komisja	Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych lub Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych; nakłada na nie zadanie inicjowania działań z art. 4 ¹ , ust.1 oraz czynności zmierzające do obowiązku poddania się leczeniu (art.4 ¹ , ust.3)
gminny program	gminny program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych lub miejski program rozwiązywania problemów alkoholowych oraz gminny program przeciwdziałania narkomanii
grupy wsparcia	/grupy terapeutyczne; grupy trzeźwiejących alkoholików lub ich bliskich prowadzone przez terapeutów
leczenie	w zakładach lecznictwa odwykowego
merytoryczny	dotyczący treści, a nie formalnej strony zagadnienia
monitorowanie	zorganizowany sposób obserwacji
NIK	Najwyższa Izba Kontroli

OPS	Ośrodek Pomocy Społecznej, są również Miejskie Ośrodki Pomocy Społecznej, Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej; Ustawa wskazuje ośrodki jako realizatorów gminnego programu; dopuszcza inne rozwiązania (art.4 ¹ , ust.2); Gmina Stronie Śląskie wskazuje Urząd Miejski jako realizatora
PARPA	Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
profilaktyka	pojęcie bardziej skomplikowane niż się wydaje, prowadzenie profilaktyki wymaga specjalistycznego przygotowania
rekomendacje PARPA	wydawane corocznie rekomendacje do realizowania i finansowania gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych
SLLGO	Stowarzyszenie Liderów Lokalnych Grup Obywatelskich
fundusz korkowy	/środki korkowe/środki alkoholowe – środki finansowe uzyskane przez gminy/miasta za zezwolenia wydane na sprzedaż napojów alkoholowych, wydawane na realizację gminnych programów
urzędy gmin	są również urzędy miast, urzędy gminy, urzędy miast i gminy (czyli urzędy miejskie)
Ustawa	Ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi ze zmianami